

Vineri ne-a(m) îmbolnăvit

de Laura Gheorghiu

Robinson era singur pe insula lui și asta i-a conferit, treptat, sentimentul de stăpân, de putere, de sursă principală a deciziilor. Modelul a fost repetat decenii la rând de toate regimurile autoritare și totalitare, construite pe premisa puterii depline și a in-dependenței față de orice altă formă de putere. La adăpostul acestei oferte, oamenii trebuiau doar să se integreze în dansul social, obținând, în schimb, securitate și firimituri de libertate. Dar a venit Vineri și a subminat totul. Pe chipul lui se poate citi alteritatea, concurența, competiția obligatorie, nesiguranța pe care o induce prin simpla sa prezență, nevoia de proprietate și de existență demnă. Adică tot ce nu exista în visul lui Robinson, al autarhilor, al auto-exilaților.

Erich Fromm a preluat din psihanaliză noțiuni fundamentale ce definesc bolile psihice și le-a oferit dimensiune socială, testând validitatea lor pe grupuri de persoane. Rezultatul poate constitui fundamentul analizei relației între Robinson și Vineri sau, altfel spus, al *întâlnirii* între iluzia unicității și evidența pluralului. În esență, indivizii se definesc printr-un număr de nevoi și potențialități care, active sau nu, satisfac nevoile și creionează un om puternic și liber sau, din contră, generează o sumă de neadaptări, neputințe, neîmpliniri definite drept defecte personale.¹ Am fi aflat mai multe despre acestea dacă Robinson ar fi eșuat în gestionarea relației cu noul venit. Dar el nu-și putea permite așa ceva, scopul lui era să controleze, i.e. să învingă, pentru a trăi. În societățile reale, însă, este posibil și adesea definitoriu ca majoritatea să fie formată din neadaptați, din persoane „bolnave”, deturnând cursul natural al maturizării individuale spre contra-produsul social: adaptarea la boală și inversarea polilor bine-rău. „Ceea ce probabil (n.n. individul) a pierdut din bogăție și din sentimentul autentic al bucuriei, e compensat de securitatea de a fi asemeni celorlalți – așa cum îi cunoaște el. Ca urmare, defectul personal a putut fi ridicat la rang

de virtute în cadrul culturii sale și astfel îi poate oferi un sentiment mai puternic de împlinire”².

Neadaptarea devine regulă, neputința – normalitate, iar reușita riscă să devină excepția periculoasă pentru un eventual Robinson, care tocmai prin împlinirea „normativității umane”³ reprezintă un semn de criză și nesiguranță. Până la urmă, acesta a fost și motivul pentru care a ajuns pe insulă, el fiind, într-un ocean de neputințe, tocmai o insulă de „maturizare”⁴. Conform lui Fromm, *societatea bolnavă* este tocmai aceea care deturnează semnificațiile, considerând cedarea, faptul de a se preda renunțând la devenirea personală, un semn de normalitate, în timp ce independența și forța interioară conotează ieșirea din curba lui Gauss, spre un destin individual care îl pune pe omul bolnav în fața unei situații față de care nu e pregătit să reacționeze. El e mulțumit atunci când „acționează și se simte precum un automat, care nu experimentează niciodată nimic din ceea ce este în realitate”⁵, dar care consideră tot timpul că realitatea reprezintă produsul înțelegerii lui. Ori, cu ideea aceasta ne întoarcem la societățile închise, paralizate în auto-adulare și contra-definiții.

Venirea lui Vineri în viața unei comunități reprezintă testul cel mai profund al solidității și coerenței proiectului existențial. Vineri este celălalt, este altul, este provocarea lipsită de posibilitatea de auto-măgulire în caz de eșec. Prin urmare, pentru orice societate ieșită din autoritarism, Vineri este răul însuși, este factorul dizolvant, provocator și cauzator de răni profunde. El arată spre neputințe, spre falsele soluții adoptate în timp, spre lumile alternative în care s-a trăit tocmai spre a evita realitatea înfrângerii. El aduce concurența în locul succesului garantat, riscul în locul sentimentului de securitate și mai ales oglinda necruțătoare. Cum reacționează o societate bolnavă la o asemenea întâmplare? Declarându-se pe sine izvor al binelui și, apoi,

² *Idem*, p. 15.

³ *Idem*, p. 14.

⁴ *Ibidem*.

⁵ *Idem*, p. 16.

¹ Erich Fromm, *The Sane Society*, London and Henley, Routledge and Kagan Paul, (1968), 1979, pp. 14-15.

inițiind haiducia împotriva intrusului. Precum Dorian Gray, nu va accepta ceea ce va vedea în oglindă și va sparge imaginea neconformă propriei narațiuni.

De aici începe contra-selecția, contra-evaluarea, promovarea lumilor paralele. O societate bolnavă se protejează prin perpetuarea bolii, nicidecum prin acceptarea vreunui tratament. Iar cei mai bolnavi dintre membrii ei vor deveni responsabili cu salvarea ordinii vechi, cu prelungirea, mascarea, reproducerea bolii. Ajunși în poziții de decizie, fie în raport cu indivizii, fie în plan strategic, vor face tot posibilul pentru a închide căile vindecării, pentru evitarea competiției și deci, a realității de dincolo de fantezmele lor. Avem aici algoritmul urmat de partide în selecția liderilor ori a candidaților pentru instituțiile publice; algoritmul acceptării în organizații, fie ele publice sau private, formula numirii pe funcții, a acordării premiilor, respectului și autorității. Nu competența va fi cea care să susțină un candidat, ci asemănarea sa cu modelul bolnav, gravitatea bolii de care el însuși trebuie să sufere. Meritul este dăunător pentru că arată societății dimensiunea anormalității sale, deci urgența cu care ar fi nevoie de schimbare. Iar *omul unidimensional* (Herbert Marcuse) nu poate decât să imite (comportamente, atitudini, lucrări, discursuri, vieți). El nu poate intra în scenariul dialogului cu Vineri, pentru că nu mai are mecanismele de adaptare. Independența, discursul propriu îi sunt străine pentru că le-a abandonat atunci când a decis să se ofere necondiționat grupului, iluziei siguranței și anonimatului.

Lupta continuă împotriva elitelor reale, așa cum a fost și este promovată de toate regimurile de masă a anulat reperatele, a scos din dicționare cuvinte și realități precum onoarea, valoarea, auto-perfecționarea, înlocuindu-le cu modele ale numitorul comun, în jurul căruia imitația și conformarea să poată fi realizate fără prea mare efort. Pe cale de consecință, normele evoluției umane, dar și cele juridice, nu pot fi eficiente, uneori nici măcar aplicabile câtă vreme instaurează o altă realitate decât cea care a aglutinat societatea și i-a oferit o imagine convenabilă despre sine, chiar dacă departe de cea reală. De aici impostura, corupția, bunul plac. Tot ce menține grupul în plasa auto-mulțumirii, a conservării va avea prioritate, în contra oricărui eforturi extranece de a induce schimbarea. În mod normal, acumularea de neîmpliniri duce la coagularea indivizilor în jurul unui proiect reformator⁶ dar

miza regimurilor autoritare de a redefini până și nevoile individuale a fost atinsă prin alternanța generațiilor. Dacă Robinson mai poate fi un luptător, generații întregi crescute în numele conformării trăiesc cu iluzia ca nevoile lor personale sunt altele, cele prescrise de publicitate și deci, soluționabile prin consumul indicat. Nimic nu iese din tipare, nici un Vineri nu deranjează confortul călduț al strănepoților lui Robinson. Pentru că Vineri, i.e. elitele, Uniunea Europeană, aduc norme cu garanția reușitei dar și cu nota de plată atașată, iar acest Vineri nu e prietenos cu imitațiile. El își cere partea lui de proprietate din viața noastră, din imaginea noastră despre noi înșine, cere prerogative decizionale și mai ales, sancționatoare.

O societate bolnavă, care consideră că reproducerea lipsei de performanță, ocolirea competiției prin sloganuri, îndepărtarea celor merituosi trebuie să fie strategia de bază a supraviețuirii, îl va ucide pe Abel, spre a-și adora neputința și limitele. Este o societate în agonie, narcisistă dar majoritară. Este puterea majorității asupra binelui și salvării. Aglutinarea tuturor defectelor umane. Vineri, inaugurând competiția, ne arată tocmai panorama acestor defecte.



⁶Idem, p. 19;